

Stockholm den 7 november 2025

R-2025/1644

Till Justitiedepartementet

Ju2025/01606

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 25 juli 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (SOU 2025:87).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker betänkandets förslag avseende den föreslagna ändringen av bestämmelsen beträffande tjänstesambandet. Advokatsamfundet avstyrker också den föreslagna ändringen i bestämmelsen om handel med inflytande, liksom att den föreslagna bestämmelsen avseende oäktsam finansiering av mutbrott blir lag.

I övriga delar har Advokatsamfundet ingen erinran mot betänkandets förslag.

Synpunkter

Tjänstesamband

Betänkandet redovisar ett behov av att flytta den huvudsakliga bedömningen avseende skälen till att en förmån lämnas till en potentiellt mutbar person, till den bedömning som ska göras i frågan om förmånen kan anses vara beteendepåverkande. Enligt bestämmelsens nuvarande utformning sker bedömningen av frågan om förmånen kan anses vara beteendepåverkan inom ramen för rekvisitet otillbörlighet. Enligt förslaget ska alltså ytterligare ett moment, som nu utgör en separat bedömning, föras in i en helhetsbedömning. Den föreslagna ändringen motiveras av att det anses finnas ett

behov av att minska risken för att en del straffvärda fall annars faller utanför det straffbara området.

Advokatsamfundet delar uppfattningen att bestämmelserna om mutbrott är otydliga och svårtillämpade. Det är också Advokatsamfundets uppfattning att ett av problemen med den nuvarande lagstiftningen är att en och samma bestämmelse har olika skyddsintressen; ett som avser verksamhet med det offentliga som huvudman, och ett annat som avser privat verksamhet.

Advokatsamfundet konstaterar att det finns en tydlig praxis bestående i flera avgöranden från Högsta domstolen, beträffande avvägningen mellan de olika orsaker som kan konkurrera om skälen till att en förmån har lämnats. Det finns även omfattande praxis beträffande frågan om en förmån är beteendepåverkande, dvs. otillbörlig. Advokatsamfundet anser vidare att begreppet otillbörlighet är, som Högsta domstolen konstaterar i rättsfallet Musikmiddagarna, NJA 2020 s. 241, ett vagt begrepp. När ett sådant begrepp används för att avgränsa området för vad som är straffbart, måste lagtolkningen präglas av försiktighet i syfte att tillgodose legalitetsprincipen (p. 9 i rättsfallet Musikmiddagarna). Mot den bakgrunden framstår det för Advokatsamfundet som mycket tveksamt att några fördelar skulle kunna uppnås genom att föra in ytterligare ett moment i det rekvisit som redan nu kan ifrågasättas av legalitetsskäl, och som alltså ska beakta två olika skyddsintressen.

Advokatsamfundet avstyrker mot denna bakgrund förslaget i denna del.

Handel med inflytande

Att låta gränsdragningen mellan ett straffbart handlande och ett tillåtet handlande avgöras inom ramen för en helhetsbedömning är inte eftersträvänsvärt, eftersom bedömningen innefattar en avvägning mellan flera olika intressen. Det innebär enligt Advokatsamfundets förmenande att det finns en uppenbar risk att bedömningen av vad som inte är acceptabelt förändras över tid, vilket i och för sig inte är ovanligt. Att tillåta att omfattningen av en så viktig och grundläggande rättighet som yttrandefriheten förändras över tid är enligt Advokatsamfundet acceptabelt. Frågeställningen förutsätter dock enligt Advokatsamfundets uppfattning ytterligare och betydligt mer noggranna överväganden.

Advokatsamfundet avstyrker att förslagen i denna del leder till lagstiftning.

Oaktsam finansiering av mutbrott

Enligt Advokatsamfundets uppfattning är en av de erfarenheter som följer av de s.k. *foreign bribery*-åtal som väckts i Sverige (jfr. fotnot 144), att användandet av en mellanman, en s.k. lokal partner, i många fall anses vara helt nödvändigt för företag som avser att försöka att etablera sig i främmande länder. En s.k. lokal partner är närmast att jämföras med ett platsombud, där syftet är att den lokale partnern ska bidra med erfarenheter och kunskaper om hur etableringar kan ske vad avser bl.a. offentliga upphandlingar, seder och bruk i affärslivet, kontakter samt inte minst för att hjälpa det etableringssökande företaget att undvika risker. Användningen av en s.k. lokal partner förekommer i alla delar av världen, även i Sverige.

En annan erfarenhet av de s.k. *foreign bribery*-målen är att en del mellanmän har visat sig ha dubbla lojaliteter. De bevisvärigheter som redogörs för i betänkandet vad avser bristande medverkan från vissa främmande länder, torde ofta avse en misstänkt koppling mellan mellanmannen och en påstått mutbar person.

Den föreslagna bestämmelsen är konstruerad på samma sätt som brottet näringspenningtvätt (jfr. 7 § lagen [2014:307] om straff för penningtvättbrott). Det som ska bestraffas enligt betänkandet är inte medverkan till ett mutbrott, utan det klandervärda risktagande som näringsidkaren gör sig skyldig till genom att överlämna medel under sådana omständigheter att det finns en betydande risk att de används för mutor (jfr. betänkandet s. 248 och not 198).

Av naturliga skäl ska riskbedömningen avse omständigheterna i det enskilda fallet. Av lika förklarliga skäl kan det inte finnas något administrativt regelverk som kan utgöra underlag för vilka kontrollåtgärder som är lämpliga att vidtaga i det enskilda fallet (betänkandet s. 251). Enligt betänkandet är det emellertid inte en ovanlig situation och hänvisning sker bl.a. till häleribestämmelsen i 9 kap. 6 § brottsbalken.

Det som är ovanligt med den föreslagna bestämmelsen är emellertid att den avser att straffbelägga handlingar i en helt främmande miljö. Advokatsamfundet vill också framhålla att det, vad avser näringsverksamhet i Sverige, ofta finns underliggande administrativ lagstiftning som kan utgöra vägledning. Ett exempel är det administrativa penningtvätsregelverket (lagen [2017:630] om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, den s.k. ärendelagen), som kan vara av stor betydelse vid bedömningen av om det varit fråga om sådant klandervärt risktagande

som ska omfattas av straffansvar enligt 7 § lagen om straff för penningtvåtbrott. Det framgår t.ex. av NJA 2022 s. 42 p. 19 (se också Asp, lagen [2014:307] om straff för penningtvåtbrott, 7 §, 1 januari 2025, JUNO, Lexino, kommentaren till 7 § under 2.1.3).

Andra exempel är bokföringsbrott och skattebrott som utgör s.k. blankettstraffbud, där den straffbara handlingen beskrivs i den underliggande administrativa lagstiftningen. Där finns enligt Advokatsamfundet stora möjligheter att skaffa sig kunskap till undvikande av lagöverträdelser.

Att identifiera och etablera vilka omständigheter som kan utgöra riskfaktorer för mutbrott i ett främmande land måste, enligt Advokatsamfundet, i många fall vara förenat med mycket stora svårigheter. På motsvarande sätt måste det anses föreligga betydande problem också för en misstänkt vad avser möjligheterna att försöka motbevisa att vissa omständigheter utgör riskfaktorer. Enligt Advokatsamfundets uppfattning kan det även på goda grunder antas att vissa länder inte heller kommer att vara benägna att medverka i den svenska utredningen i dessa delar. Enligt Advokatsamfundet innefattar därför förslaget betydande risker ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Av betänkandet framgår vidare att även omedveten oaktsamhet föreslås ska straffbeläggas. Enligt betänkandet är det en fördel ur rättssäkerhetsperspektiv att inte straffbelägga omedveten oaktsamhet, men eftersom det skulle innebära en risk att alltför få fall skulle omfattas av kriminalisering innebär förslaget att även omedveten oaktsamhet bör straffbeläggas. Gärningspersoner klandras, enligt betänkandet, då för att inte ha skaffat sig kunskap om risken, trots att det på grund av omständigheterna borde ha gjorts (betänkandet s. 250).

Även om förslaget får tolkas på det sättet att något straffansvar inte ska vara aktuellt om det inte är möjligt att skaffa sig tillräckliga kunskaper om vilka omständigheter som ska anses vara förenade med en risk är, enligt Advokatsamfundets uppfattning, behovet av underliggande administrativ lagstiftning än mer påtagligt beträffande förslaget att även överträdelser som sker omedvetet ska föreslås vara straffbara. Sådan administrativ lagstiftning finns till exempel för andra brott i näringsverksamhet, såsom näringspenningtvätt (7 § tredje stycket lagen [2014:307] om straff för penningtvåtbrott), oaktsamt bokföringsbrott (11 kap. 5 § brottsbalken) och

skatteredovisningsbrott (7 § skattebrottslagen [1971:69]), som samtliga är brott som bestraffas trots att överträdelsen sker omedvetet.

Advokatsamfundet noterar vidare att förslaget enligt betänkandet anses ha en tydlig preventiv funktion. Kriminaliseringen ska enligt betänkandet bidra till en effektivare lagstiftning och till att företag vidtar förebyggande åtgärder som minskar risken för mutbrott (betänkandet s. 248). Vidare anføres (s. 247) att underlåtenheten att vidta tillräckliga kontrollåtgärder bidrar till korruption och att kriminaliseringen därför ska ta sikte på det risktagande som ligger i att genomföra en transaktion, utan att ha kontroll över var pengarna går och utan att vidta de kontrollåtgärder som, beroende på omständigheterna, kan anses krävas för att förebygga korruption.

Av författningskommentaren framgår att när det finns omständigheter som talar för att det finns en risk att tillgångarna kommer att användas för att begå korruptionsbrott, så krävs det för att gärningsmannen ska kunna freda sig från ansvar, att denne kan visa hur riskerna har utvärderats och vilka kontrollåtgärder som har vidtagits för att hantera identifierade risker. Det är för Advokatsamfundet tydligt att syftet med förslaget i denna del i huvudsak är att skapa incitament för företag att skapa kontrollrutiner i syfte att undvika risker för att pengar används för mutbrott. I denna del vill Advokatsamfundet vidare framhålla att det förhållandet att en nödvändig förutsättning för att den enskilda inte ska drabbas av straffansvar är att kunna freda sig genom att bevisa vissa förhållanden, inte är förenligt med de grundläggande rättigheter som gäller enligt reglerna om en rättvis rättegång (jfr 2 kap. 11 § andra stycket RF). En sådan ordning kan dock vara acceptabel i ett administrativt förfarande.

Som anförts ovan är den föreslagna bestämmelsen konstruerad på samma sätt som näringspenningtvättsbrottet. Beträffande lämpligheten i att straffbelägga avsaknaden av rutiner har Lagrådet yttrat sig enligt följande beträffande regeringens förslag om en effektivare kriminalisering av penningtvätt (prop. 2013/14:121 s. 248).

” Frågan är dock om ett straffansvar är adekvat i sådana fall, där legitim egendom har omsatts med i sig lagliga medel och om en person därför vid straffpåföljd ska förmås att avstå från åtgärden. Bestämmelsen har i sådana fall närmast ett preventivt syfte, nämligen att det i en affärs verksamhet ska införas eller utvecklas kontrollrutiner som gör att verksamheten inte kan utnyttjas för penningtvätt. Om det är kontrollrutiner



som eftersträvas även vid omsättning av legitim egendom, ligger en sanktion i form av administrativa avgifter närmare till hands.”

Advokatsamfundet instämmer i den kritik som Lagrådet riktar mot att straffbelägga uteblivna kontrollrutiner. Ett administrativt förfarande framstår därför som avsevärt mer lämpligt.

Avslutningsvis anser Advokatsamfundet att förslaget är alltför otydligt beträffande vem som kan anses som gärningsman. Beträffande brottet näringspenningtvätt, kan det beträffande större organisationer konstateras att det saknas överväganden i förarbeten och praxis. Enligt en av åklagare överklagad dom från Stockholms tingsrätt (B 17238-22) framgår dock att det för gärningsmannaskap förutsätts att personen i fråga innehar en garantställning.

I ljuset av vad som nu anförts avstyrker Advokatsamfundet betänkandets förslag även i den här delen.

I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot förslagen i betänkandet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander